

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فیش منبر

امیرالمومنین علیه السلام در قرآن

* *

کانال فیش منبر در ایتا

<https://eitaa.com/fishemenbar>

<http://www.talabeyar.ir> = عرضه در سایت طلبه یار

در این متن می خوانید:

۱. اصل امامت
۲. علی(علیه السلام) در آیات
۳. آیه تبلیغ
۴. آیه اکمال دین
۵. آیه ولایت
۶. آیه اولی الامر
۷. آیه اهل ذکر
۸. آیه صادقین
۹. آیه ليله المبيت
۱۰. آیه وحدت
۱۱. آیه مباحله
۱۲. آیه خیر البریه
۱۳. آیه صالح المؤمنین
۱۴. آیه تطهیر
۱۵. آیه قربی
۱۶. آیه صراط مستقیم
۱۷. آیه هادیان

۱۸. آیه نعمت

۱۹. سوره هل اتی

۲۰. پی‌نوشت‌ها

اصل امامت

مسئله «امامت» در مکتب تشیع، یکی از اصول دین به شمار می‌رود و وجود آن را جهت حفظ و نظارت بر اجرای قانون الهی لازم می‌شمارد. علم وسیع و گسترده، عصمت و مصونیت از گناه و خطا، از شرایط ویژه امام (علیه السلام) است و مسلماً شناسایی چنین فردی جز از راه وحی ممکن نیست؛ لذا شیعه معتقد است که «امامت» یک منصب الهی است و نصب آن بایستی از طرف خداوند متعال صورت پذیرد و لذا برای شیعیان مسئله امامت به عنوان یک اصل بنیادین دینی (و نه فرعی) به شمار می‌رود. از نقاط مهم اختلاف بین شیعه و اهل سنت نیز همین مسئله است؛ چرا که شیعه معتقد است منصب امامت، از طرف خداوند به افراد ذی‌صلاح داده می‌شود به طوری که امیرمؤمنان (علیه السلام) و یازده فرزندش یکی پس از دیگری، جانشین پیامبر (ص) هستند. ولی به اعتقاد اهل سنت، تعیین امام به مردم واگذار شده و از طریق «همه‌پرسی» صورت می‌گیرد.

امامت معصومان (علیهم السلام) به طور مکرر و متعدد از سوی حضرت

رسول اکرم(ص) بیان شده است. در خصوص امامت حضرت امیر(علیه السلام) می توان به جریان مشهور غدیر خم اشاره نمود که از طرف خداوند و با نزول آیه شریفه (یا ایها الرسول بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَ اللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ) [۱] صورت گرفت. تفاسیر متعددی از شیعه و سنی در ذیل همین آیه، به حدیث غدیر خم و جمله رسول الله(ص) که فرمودند: «من کنت مولا فهذا ولیه» اشاره می کند. [۲] در همین جریان غدیر است که شخص عمر بن خطاب ضمن بیعت با امیر مؤمنان(علیه السلام) برای تهنیت گفت: «بِخٍ بَخٍ لَكَ يَا عَلِيُّ، اصْبَحْتَ مَوْلَايَ وَ مَوْلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمِنَةٍ» [۳].

و نیز روایتی که بعد از نزول آیه شریفه (یا ایها الذین آمنوا أطیعوا اللهَ وَ أطیعوا الرسولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ) [۴] وارد شده که جابر بن عبدالله انصاری از رسول خدا(ص) در خصوص تفسیر «اولی الامر» سؤال می کند و پیامبر(ص) با نام بردن علی(علیه السلام) و یازده فرزندش، به امامت سایر ائمه نیز اشاره می کنند. [۵] و یا خطابی که بارها به علی(علیه السلام) فرموده بودند که «انت ولی کل مؤمن بعدی» [۶] و یا روایتی که فرمودند: «من کنت مولا فان مولا علی(علیه السلام)» [۷].

در خصوص امر ولایت، شخص ابوبکر و عمر از حضرت رسول اکرم(ص) سؤال کردند که حضرت به امیر مؤمنان(علیه السلام) و پسران ایشان و نه

فرزند امام حسین(علیه السلام) اشاره کرده و می‌فرمایند: «هذا علی مع القرآن و القرآن مع علی، لایفترقان حتی یردا علی الحوض».[۸] در این رابطه می‌توان به روایاتی که در خصوص اهل بیت(علیهم السلام) از سوی حضرت رسول اکرم(ص) وارد شده است و حضرت علی(علیه السلام) را نیز شامل می‌شود، اشاره کرد. حضرت در مواردی فرمودند: «ألا ان مثل أهل بیتی فیکم مثل سفینه نوح من رکبها نجا و من تخلف عنها غرق».[۹] و یا روایت معروف «باب حطّه» که اهل بیت را به باب حطّه در بنی اسرائیل تشبیه کرده و فرمودند: «هر کس داخل آن شد، آمرزیده شد».[۱۰] پیامبر(ص) در موارد فراوانی جانشینی حضرت امیرمؤمنان(علیه السلام) را اشاره فرموده بودند. در روز غدیر، زمانی در روز عرفه در حجه الوداع، بار دیگر در منبر خود در مدینه و روایات بسیار دیگری که مجال اشاره به آنها در این مقال نیست .

آنچه در این نوشتار عرضه می‌شود، پاسخ به این سؤال است که: اگر امیرمؤمنان علی(علیه السلام) به عنوان امام معصوم و جانشین بلافصل حضرت رسول اکرم(ص) مطرح است، چرا در آیات قرآن به آن اشاره‌ای نشده است؟!!

البته کسانی که آشنایی سطحی با اصول و عقاید دینی اسلام داشته باشند، متوجه سستی این شبهه خواهند شد و لکن برای پاسخ به این سؤال، به آیاتی

اشاره می‌کنیم که از سوی علمای اهل سنت نیز مورد تأیید واقع شده و در منابع معتبر آنها آورده شده است و در تفاسیر خود با استناد به روایاتی از رسول اکرم (ص) در مورد امامت و ولایت امیر مؤمنان علی (علیه السلام)، در واقع به امامت بلافصل علی (علیه السلام) اشاره می‌کند.

علی (علیه السلام) در آیات

از مجموع آیات قرآن، آیات مختص به حضرت امیر مؤمنان (علیه السلام) را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد؛ آیات امامت خاصه و آیات فضائل. از جمله آیات قرآن در زمینه امامت خاصه می‌توان به این پنج مورد اشاره کرد: آیه تبلیغ (مائده/۶۷) آیه ولایت (مائده/۵۵)، آیه اولی الامر (نساء/۵۹)، آیه صادقین (توبه/۱۱۹)، و آیه قربی (شوری/۲۳). بخش دیگر از آیات به فضائل حضرت اشاره می‌کند و در نتیجه او را برترین امت محمد (ص) و والاترین شخصیت بعد از پیامبر اسلام (ص) معرفی می‌کند و بنابراین کسی شایسته‌تر از او برای رهبری امت بعد از پیامبر (ص) نیست. از آیات فضائل می‌توان به آیات ذیل اشاره نمود: آیه مباحله (آل عمران/۶۱)، آیه خیر البریه (بینه/۸ و ۷)، آیه ليله المبيت (بقره/۲۰۷)، آیه حکمت (بقره/۲۶۹)، آیات سوره هل اتی... (الانسان، آیات اول تا آخر)، آیات آغاز سوره براءت (توبه)، آیه سقایه الحاج

(توبه/ ۱۹)، آیه صالح المؤمنین (تحریم/ ۴)، آیه وزارت (طه/ ۲۹ تا ۳۲)، آیات سوره احزاب (آیه ۳۳ و ۲۵)، آیه بینه و شاهد (هود/ ۱۷)، آیه صدیقون (حدید/ ۱۹)، آیه نور (حدید/ ۲۷)، آیه انذار (شعرا/ ۲۱۴ و ۲۱۵)، آیه مرج البحرين (الرحمن/ ۱۹ تا ۲۱)، آیه نجوی (مجادله/ ۱۲ و ۱۳)، آیه سابقون (واقعه/ ۱۰ تا ۱۴)، آیه اذن و اعیه (حاقه/ ۱۲)، آیه مودت (مریم/ ۹۶)، آیه منافقون (محمد/ ۳۰)، آیه ایذاء (احزاب/ ۵۷)، آیه انفاق (بقره/ ۲۷۴)، آیه محبت (مائده/ ۵۴) و آیه مسئولون (صافات/ ۲۴) و ...

حضرت امام خمینی (ره) در کتاب شریف «کشف الاسرار» به نقل از «غایه المرام» می‌آورند که تا ۱۴۰ آیه در خصوص حضرت علی (علیه السلام) و امامت ایشان نازل شده است. ایشان آیاتی را که مورد اتفاق علمای شیعه و اهل سنت است، به طور تفصیل ذکر کرده و بیش از ده مورد آن را مورد بررسی قرار می‌دهند. [۱۱] در کتاب پیام قرآن (ج ۹) نیز حدود ۳۰ آیه در همین خصوص مورد بررسی قرار گرفته است. علامه امینی (ره) نیز در کتاب شریف الغدیر به برخی از آیات اشاره می‌کند. به هر حال، ما در اینجا از میان مجموع آیات ذکر شده، به پنج آیه امامت خاصه و نیز چند آیه در خصوص فضائل امیر مؤمنان (علیه السلام) اشاره می‌کنیم. [۱۲] امید است علاقمندان جهت تحقیق و تفصیل بیشتر در رابطه با این موضوع به کتب معتبر عقاید و تفاسیر شیعه و سنی مراجعه کنند.

(يا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ
وَ اللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ) (مائده/ ۶۷).

«ای پیامبر! آنچه از خدا بر تو نازل شده، به خلق برسان که اگر نرسانی،
تبلیغ رسالت و اداء وظیفه نکرده‌ای و خدا تو را از آزار مردم نگاه خواهد
داشت.»

این آیه از آیات صریحی است که به اتفاق مفسران در خصوص امر ولایت
علی (علیه السلام) و در روز غدیر نازل شده است. شأن نزول آیه را چنین
می‌آورند که پیامبر (ص) از اینکه اسمی از امامت علی (علیه السلام) ببرند و
شخص خاصی را برای منصب الهی امامت تعیین کنند، بیم داشتند تا مبادا با
اعلام این مطلب، اختلافات بین مسلمانان تشدید یابد و کار اسلام حتی ختم
شود. در ذیل همین آیه، تفاسیر متعددی به نگرانی پیامبر (ص) در امر ولایت
اشاره کرده و نزول این آیه را در شأن حضرت علی (علیه السلام) می‌دانند.
سلیمان قندوزی در ینابیع الموده، فخر رازی در تفسیر خود و آلوسی در
روح المعانی به این مطب اشاره کرده‌اند. [۱۳] با نزول این آیه، تبلیغ امامت
به پیامبر اسلام (ص) واجب شد و خداوند نیز وعده داد تا ایشان را از توطئه
منافقان حفظ کند.

آیه اکمال دین

(الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا).
(مائده/۳)

«امروز دین شما را به حد کمال رسانیدم و بر شما نعمت را تمام کردم و بهترین آیین را که اسلام است، برایتان برگزیدم.»
در اکثر تفاسیر و برخی از منابع اهل سنت مانند ینابیع الموده و تفسیر فخر رازی اشاره شده که بعد از ادای رسالت و جریان غدیر، این آیه نازل شده است. [۱۴] بعضی نیز معتقدند این آیه، آخرین آیه‌ای است که بر پیامبر نازل شده است.

آیه ولایت

(إِنَّمَا وَلِيكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ) (مائده/۵۵).

«همانا یاور شما تنها خدا و رسول و آن مؤمنانی هستند که نماز به پا داشته و به فقیران در حال رکوع زکات می‌دهند.»

همه مفسران اتفاق نظر دارند که این آیه در مورد حضرت علی (علیه السلام) و در آن هنگامی نازل شده که آن حضرت در حال رکوع صدقه دادند. از جمله کسانی که این آیه را در شأن حضرت علی (علیه السلام) دانسته‌اند،

می‌توان به شیخ سلیمان قندوزی، زمخشری، طبری، فخر رازی، ابن ابی‌الحدید، و ... اشاره نمود. [۱۵] حضرت امام خمینی (ره) می‌فرماید: «بیست و چهار حدیث از اهل سنت نقل شده است که در این آیه، علی بن ابی‌طالب (علیه السلام) منظور است.» [۱۶]

در روایات متعددی در مورد این آیه، به روی مسئله «ولی» تأکید شده است و امام علی (علیه السلام) به عنوان ولیّ مسلمانان بعد از پیامبر (ص) معرفی گردیده است.

آیه اولی الامر

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ.)
(نساء/۵۹)

«ای اهل ایمان! فرمان خدا و رسول و فرمانداران (از طرف خدا و رسول) را اطاعت کنید.»

حاکم حسکانی، مفسر معروف در کتاب خود ذیل این آیه، پنج حدیث نقل کرده که در همه آنها منظور از اولی الامر، حضرت علی (علیه السلام) دانسته شده است. به اتفاق مفسران منظور از اولی الامر، اهل بیت پیامبر (ص) است. [۱۷] در همین خصوص، روایتی را نیز اشاره کردیم.

آیه اهل ذکر

(وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِيَ إِلَيْهِمْ فَسَأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ). (نحل/۴۳)

«و ما پیش از تو ای محمد (بر هیچ امت) غیر رجال مؤید به وحی خود، کسی را به رسالت نفرستادیم (بروید) و از اهل ذکر اگر نمی‌دانید، سؤال کنید.»
حضرت امام(ره) از غایه المرام نقل می‌کنند که سه حدیث از اهل سنت آمده که منظور از اهل ذکر، حضرت علی(علیه السلام) است. [۱۸]
بعضی از منابع اهل سنت نیز مانند: تفسیر قرطبی و طبری، اهل ذکر را به اهل بیت(علیهم السلام) تفسیر کرده‌اند. [۱۹]

آیه صادقین

(أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ) (توبه/۱۱۹).
«ای اهل ایمان! خدا ترس باشید و (از مردم دروغگوی منافق دوری کنید و) به مردان راستگوی با ایمان بپیوندید.»
بنابر روایات فراوانی که در خصوص این آیه وارد شده است، شأن نزول این آیه را علی(علیه السلام) و یا همه اهل بیت می‌دانند که بعضی از اهل سنت نیز مانند: سلیمان قندوزی و حاکم حسکانی حنفی به این مطلب اشاره کرده‌اند. [۲۰] حضرت امام(ره) به نقل از غایه المرام چنین می‌نویسند که

هفت حدیث از اهل سنت آمده که مراد از «مع الصادقین»، پیامبر (ص) و ائمه عترت (علیهم السلام) است که حضرت علی (علیه السلام) را نیز شامل می‌شود. [۲۱] بعضی از مفسران اهل سنت نیز مانند: خوارزمی، عبدالله شافعی و حاکم حسکانی حنفی، «مع الصادقین» را به «مع علی بن ابی طالب» تفسیر کرده‌اند. [۲۲]

آیه ليله المبيت

(وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَ اللَّهُ رَعُوفٌ بِالْعِبَادِ).
(بقره/۲۰۷)

«بعضی مردانند که از جان خود در راه رضای خداوند درگذرند و خدا، دوستدار چنین بندگان است.»

این آیه در مورد ليله المبيت نازل شده است و در تفاسیر علمای شیعه و نیز کتب اهل سنت از جمله تفسیر فخر رازی، مستدرک الصحیحین، ینابیع الموده، شواهد التنزیل و شرح نهج البلاغه ابن ابی‌الحدید چنین آمده که منظور از «الناس» حضرت علی (علیه السلام) است که برای رضای خدا، جان خود را در معرض خطر قرار می‌دهد. مقصود همان قضیه خوابیدن در بستر پیامبر (ص) است [۲۳] که تفاسیر متعددی این جریان را به طور مفصل ذکر

کرده‌اند. حاکم نیشابوری در مستدرک الصحیحین می‌گوید: «این، حدیث معتبری است هر چند مسلم و بخاری در کتاب خود آن را نیاورده‌اند.» [۲۴]

آیه وحدت

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَ لَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَ لَا تَفَرَّقُوا). (آل عمران / ۱۰۲).

«ای اهل ایمان! ... همگی به رشته دین خدا چنگ زده و به راه‌های متفرق نروید.»

در غایه المرام با ذکر چهار حدیث از اهل سنت آمده است که منظور از «حبل الله» امیر مؤمنان (علیه السلام) است. [۲۵] برخی منابع دیگر نیز مانند: تفسیر روح المعانی و ینابیع الموده همین نکته را تأیید می‌کنند. [۲۶]

آیه مباحله

(فَمَنْ حَاكَمَكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ). (آل عمران / ۶۱).

«پس هر کس با تو در مقام مجادله بر آید بعد از آگاهی، تو به او بگو بیایید ما و شما فرزندان و زنانمان را بخوانیم و در دعا و التجا به درگاه خدا اصرار

کنیم تا دروغگو و کافران را به لعن و عذاب خدا گرفتار سازیم. »
 این آیه، مشهور به آیه «مباهله» و مضمون آن در بین مفسران و محدثان متواتر است. به اتفاق برخی از مفسران مانند: احمد بن حنبل، سیوطی، طبری و حاکم نیشابوری؛ مراد از «أبنائنا» حسن و حسین ۸، مراد از «نساءنا» فاطمه زهرا(س) و مراد از «انفسنا» «امیر مؤمنان(علیه السلام) است به جهت نهایت محبت و مودت رسول خدا(ص) نسبت به آن حضرت. و نمی‌توان گفت که مراد به «انفسنا» نفس پیامبر(ص) باشد؛ زیرا معقول نیست انسان داعی نفس خود باشد بلکه حق آن است که دعوت، متعلق به غیر باشد که در اینجا نیز امیر مؤمنان(علیه السلام) مراد است.] ۲۷]

آیه خیر البریه

(إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ). (بینه / ۷).
 «کسانی که ایمان آوردند و اعمال صالح انجام دادند، بهترین مخلوقات اند.»
 خداوند در این آیه، مؤمنانی که در پرتو ایمان راه حق را یافته‌اند و منبع اعمال صالح هستند را به عنوان «خیر البریه» معرفی می‌نماید.
 مفهوم خیر البریه گرچه ظاهراً منحصر به شخص یا اشخاص معینی نیست اما در منابع اهل سنت مانند: شواهد التنزیل، الدر المنثور، نور الابصار و احقاق الحق با بیان روایات متعددی از پیامبر اکرم(ص)، حضرت علی(علیه السلام)

و شیعیان ایشان را دارای صفت خیرالبریه می‌دانند و این صفت را از بهترین دلائل برای افضلیت علی(علیه السلام) برای امامت، نسبت به همه مسلمین ذکر می‌کنند.[۲۸] می‌توان نتیجه گرفت که مقدم داشتن غیر افضل بر افضل، کاری ناپسند است و بنابراین باید نخستین جانشین پیامبر(ص)، حضرت امیر مؤمنان(علیه السلام) باشد.

آیه صالح المؤمنین

(وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ). (تحریم/۴)

«ای دو زن پیامبر! اگر بر ضد او دست به دست هم دهید (کاری از پیش نخواهید برد)؛ زیرا خداوند و جبرئیل و صالح المؤمنین، مولا و یاور او هستند و فرشتگان هم بعد از آنها پشتیبان اویند.»

«صالح المؤمنین» مطلق آمده است و همه افراد با ایمان شایسته و صالح و درستکار را شامل می‌شود و بلکه همه اعصار بعد از ظهور اسلام را نیز در بر می‌گیرد. ولی با این حال در روایات متعددی، «صالح المؤمنین» به حضرت علی(علیه السلام) تفسیر شده است. از پیامبر(ص) بارها به این مضمون نقل شده که: «صالح المؤمنین، علی بن ابی طالب(علیه السلام) است». در منابع شیعه (مانند: الغدیر، تفسیر المیزان، تفسیر نمونه و تفاسیر دیگر) و نیز

منابع اهل سنت (مانند: شواهد التنزیل و روح البیان) به این گونه روایات مکرراً اشاره شده است. [۲۹]

آیه تطهیر

(إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً).
(احزاب/۳۳)

«خدا چنین می خواهد که رجس و هر آلایش را از شما خانواده [پیامبر] ببرد و شما را از هر عیب، پاک و منزّه گرداند.»

در اینجا منظور اراده تکوینی است که تخلف ناپذیر می باشد. همچنین بیش از هفتاد روایت از اهل سنت، مصداق اهل بیت را خمسه طیبه می دانند، که می توان به روایات احمد بن حنبل، حاکم نیشابوری و ترمذی اشاره نمود. [۳۰]

علمای شیعه، یکی از دلائل عصمت امامان (علیهم السلام) را همین آیه ذکر می کنند. برای تفسیر و توضیح بیشتر، می توان به کتب معتبر عقائد مراجعه نمود و دریافت که این نوع تفسیر برای آیه فوق، مورد توافق همه مفسران شیعه و اهل سنت است.

آیه قربی

(قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى). (شوری/۲۳).

«بگو من از شما اجر رسالت جز این نخواهم که مودت و محبت مرا در حق خویشاوندان منظور دارید.»

این آیه در خصوص فضیلتی است که خداوند به اهل بیت (علیهم السلام) داده است و عقیده اکثر مفسران اهل سنت (مانند: حاکم حسکانی حنفی، حاکم نیشابوری، خوارزمی، زمخشری، فخر رازی، سیوطی و طبری) این است که مقصود از «موده فی القربی» نزدیکان پیامبر اکرم (ص)، از جمله حضرت علی (علیه السلام) است. [۳۱]

آیه صراط مستقیم

(وَ أَنْ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَ لَا تَتَّبِعُوا السَّبِيلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَ صَاكُمُ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ). (انعام/۱۵۳).

«و این است راه راست من، پیروی آن کنید و از راه‌های دیگر که موجب تفرقه (و پریشانی) شماست، متابعت نکنید. این است سفارش خدا به شما، باشد که پرهیزکار شوید.»

در این آیه، مراد از صراط الله و سبیل خدا، اهل بیت (علیهم السلام) هستند که در تفاسیر متعدد شیعه و سنی به این مطلب تصریح شده است. [۳۲]

آیه هادیان

(إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ). (رعد/۷)

«ای پیامبر! تنها وظیفه تو، اندرز و ترسانیدن است و هر قومی را از طرف خدا راهنما و هدایتگری است.»

در تفاسیر اهل سنت «هادیان به سوی خدا»، به اهل بیت (علیهم السلام) تفسیر شده‌اند. [۳۳]

آیه نعمت

(ثُمَّ لَتَسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ). (تکواثر/۸)

«آنگاه از نعمت‌ها، شما را در آنجا باز می‌پرسند.»

بنابر روایت امام صادق (علیه السلام)، منظور روز قیامت است که خداوند از انسان‌ها در مورد «نعم» - که در تفاسیر به ولایت اهل بیت (علیهم السلام) تعبیر شده است - بازخواست می‌کند و بنابر نقل شواهد التنزیل و ینابیع الموده، این تفسیر مورد اتفاق اکثر علمای سنی نیز می‌باشد. [۳۴]

سوره هل اتی

... (وَ يُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أُسِيرًا...). (انسان/۵-۲۲).

... «و آنها بر دوستی خداوند، به فقیر، یتیم و اسیر غذا می‌دهند.» ...

بعضی از مفسران اهل سنت همچون: شیخ سلیمان قندوزی در ینابیع الموده،
خوارزمی در مناقب، قرطبی در تفسیر خود، فخر رازی در تفسیر خود،
زمخشری در کشاف، ابن ابی‌الحدید در شرح نهج‌البلاغه و ... معتقدند شأن
نزول این آیات و بلکه تمامی سوره هل اتی (الانسان) در مورد اهل
بیت (علیهم السلام) و دشمنان آنها بوده است. [۳۵]

در اکثر تفاسیر به جریان انفاق حضرت علی (علیه السلام) و حضرت
فاطمه (س) اشاره می‌کنند که سه روز متوالی به مسکین، یتیم و اسیری در
حال روزه کمک نموده و خود با آب افطار می‌کنند؛ روز چهارم، جبرئیل از
طرف خداوند می‌گوید: «ای محمد! بگیر این سوره را، خداوند با داشتن
چنین اهل بیتی به تو تبریک می‌گوید» و سپس سوره «هل اتی» را بر
پیامبر (ص) خواند. این بیان، از ابن عباس نقل شده که اکثر تفاسیر آن را
ذکر کرده‌اند. [۳۶]

همان طور که در آغاز این نوشتار آمد، آیات دیگری نیز در خصوص امر
ولایت و فضائل امیر مؤمنان علی (علیه السلام) نازل شده است که در تفاسیر
مختلف شیعه و اهل سنت به آنها تصریح شده است. [۳۷] امید است این بیان
کوتاه، سرآغازی جهت تعمق بیشتر پیرامون تحلیل و تفسیر آیات مربوط به
امامت و ولایت خاندان وحی باشد و مورد رضایت حضرت ولی عصر (عج)
قرار گیرد. ان شاء الله.

پی‌نوشت‌ها

- ۱ [. مائده / ۶۷]
- ۲ [. مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۱۰۹ و ۵۳۳؛ ینابیع الموده، ص ۳۲؛ مناقب خوارزمی، ص ۹۳]
- ۳ [. ر.ک: عبقات الانوار؛ الغدير .]
- ۴ [. نساء / ۵۹]
- ۵ [. غایه المرام، ج ۱۰، ص ۲۶۷؛ ینابیع الموده، ص ۴۹۴؛ اثبات الهداه، ج ۳، ص ۱۲۳]
- ۶ [. مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۱۱۱ و ۱۳۴؛ مسند احمد بن حنبل، ج ۱، ص ۳۳۱ و ج ۴، ص ۴۳۸]
- ۷ [. مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۱۳۲؛ ینابیع الموده، ص ۳۴؛ مسند احمد بن حنبل، ج ۵، ص ۲۵؛ مناقب خوارزمی، ص ۷۲]
- ۸ [. غایه المرام، ج ۴، باب ۵۸؛ ینابیع الموده، ص ۲۸۵]
- ۹ [. مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۱۵۱؛ ینابیع الموده، ص ۲۸ و ۲۹۸]
- ۱۰ [. ینابیع الموده، ص ۲۸ و ۲۹۸؛ معجم صغیر، ج ۲، ص ۲۲؛ اربعین، ج ۲۵، ص ۲۱۶]
- ۱۱ [. کشف الاسرار تا ص ۱۴۰]
- ۱۲ [. ر.ک: تفسیر المیزان؛ تفسیر نمونه؛ الغدير؛ پیام قرآن .]
- ۱۳ [. ینابیع الموده، ص ۱۲۰؛ تفسیر فخر رازی، ج ۳، ص ۶۳۶؛ تفسیر روح المعانی، ج ۶، ص ۱۷۲]
- ۱۴ [. ر.ک: الغدير، ج ۱، ص ۲۱۴؛ ینابیع الموده، ص ۱۲۰؛ تفسیر فخر رازی، ج ۱۲، ص ۵۰]
- ۱۵ [. ینابیع الموده، ص ۱۱۵؛ تفسیر کشاف، زمخشری، ج ۱، ص ۶۲۴؛ تفسیر طبری، ج ۶، ص ۲۸۸ و ۲۸۹؛ تفسیر قرطبی، ج ۶، ص ۲۱۹ و ۲۲۰؛ تفسیر فخر رازی، ج ۱۲، ص ۲۰ و ۲۶؛ شرح ابن ابی‌الحدید، ج ۱۳، ص ۲۷۷]
- ۱۶ [. کشف الاسرار، به نقل از غایه المرام .]
- ۱۷ [. ینابیع الموده، ص ۱۱۴ و ۱۱۹؛ تفسیر فخر رازی، ج ۳، ص ۳۵۷]
- ۱۸ [. ر.ک: کشف الاسرار، صفحات ۱۰۰ به بعد .]
- ۱۹ [. ینابیع الموده، ص ۴۶ و ۱۱۹؛ تفسیر قرطبی، ج ۱۱، ص ۲۷۲؛ تفسیر طبری، ج ۱۲، ص ۱۰۹]
- ۲۰ [. الغدير، ج ۲، ص ۲۷۷؛ ینابیع الموده، ص ۱۱۵؛ شواهد التنزیل، ج ۱، ص ۲۶۲]
- ۲۱ [. کشف الاسرار، ص ۱۳۹؛ ینابیع الموده، ص ۱۱۶؛ مناقب خوارزمی، ص ۱۹۸؛ تفسیر روح المعانی، ج ۱۱، ص ۴۱]
- ۲۲ [. مناقب خوارزمی، ص ۱۸۹؛ مناقب عبدالله شافعی، ص ۱۵۴؛ شواهد التنزیل، ج ۱، ص ۲۵۹]
- ۲۳ [. مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۴؛ ینابیع الموده، ص ۹۲؛ تفسیر فخر رازی، ج ۵، ص ۲۱۳؛ شرح ابن ابی‌الحدید، ج ۱۳،

ص ۲۶۲؛ شواهد التنزیل، ج ۱، ص ۹۶، ۱۰۰ و ۱۹۶ و ... برای تفصیل بیشتر، ر.ک: الغدیر، ج ۲، ص ۴۸ به بعد.

[۲۴]. [مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۴]

[۲۵]. [به نقل از کشف الاسرار، ص ۱۳۰ به بعد.]

[۲۶]. [ینابیع الموده، ص ۱۱۹، ۲۷۴ و ۲۹۷؛ روح المعانی، ج ۴، ص ۱۶]

[۲۷]. [مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۱۵۰؛ صحیح مسلم، ج ۱۵، ص ۱۷۶؛ صحیح ترمذی، ج ۴، ص ۲۹۳ و ج ۵، ص ۲۲۵ و

۶۳۸؛ مسند احمد بن حنبل، ج ۱، ص ۱۸۵؛ تفسیر فخر رازی، ج ۸، ص ۸۵؛ تفسیر طبری، ج ۳، ص ۱۹۲]

[۲۸]. [شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۵۷، ۳۵۹ و ۳۶۴؛ الدر المنثور، ج ۶، ص ۳۷۹؛ صواعق المحرقة، ص ۹۶؛ نورالابصار،

ص ۱۰۱ و ۷۰؛ احقاق الحق، ج ۳، ص ۲۸۸]

[۲۹]. [شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۵۵-۲۶۳؛ روح البیان، ج ۱۰، ص ۵۳]

[۳۰]. [غایه المرام، ج ۶، ص ۲۸۷ و ۲۹۳؛ مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۱۳۳، ۱۴۶، ۱۴۷ و ۱۵۸؛ صحیح ترمذی، ج ۲،

ص ۲۰۹، ۳۰۸ و ۳۱۹؛ مسند احمد بن حنبل، ج ۱، ص ۳۳۰]

[۳۱]. [مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۱۷۲؛ تفسیر طبری، ج ۲۵، ص ۲۵ و ۱۶؛ تفسیر زمخشری، ج ۳، ص ۴۰۲؛ تفسیر فخر

رازی، ج ۲۷، ص ۱۶۵ و ۱۶۶؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۱۳۰-۱۳۵ و ص ۱۴۱؛ الدر المنثور، ج ۶، ص ۷؛ مناقب خوارزمی،

ص ۳۰۷]

[۳۲]. [ینابیع الموده، ص ۱۱۱]

[۳۳]. [مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۱۲۹؛ ینابیع الموده، ص ۹۹ و ۱۰۴؛ تفسیر طبری، ج ۱۳، ص ۱۰۸؛ تفسیر فخر رازی،

ج ۵، ص ۲۷۱]

[۳۴]. [ینابیع الموده، ص ۱۱۱؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۶۸]

[۳۵]. [ینابیع الموده، ص ۹۳ و ۲۱۲؛ مناقب خوارزمی، ص ۱۸۸ و ۱۹۴؛ تفسیر قرطبی، ج ۱۹، ص ۱۳۰؛ تفسیر فخر رازی،

ج ۱۳، ص ۲۴۳؛ تفسیر کشف، ج ۴، ص ۱۹۴؛ شرح ابن ابی الحدید، ج ۱۳، ص ۲۷۶]

[۳۶]. [تفسیر کشف، ج ۴، ص ۶۷۰؛ تفسیر قرطبی، ج ۱۰، ص ۶۹۲۲؛ تفسیر فخر رازی، ج ۳، ص ۲۴۲]

[۳۷]. [برای آگاهی بیشتر، ر.ک: تفاسیر المیزان؛ نمونه؛ پیام قرآن، ج ۹]

پایگاه ثقلین